

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

putnu skola

Kā vērot putnus

Latvijas
Putnu
fonds

Kas ir putnu vērošana?

Putnu vērošana ir lielisks brīvā laika pavadīšanas un savu zināšanu par dabu pilnveidošanas veids. Par putnu vērotāju var kļūt ikviens neatkarīgi no vecuma, dzimuma, izglītības vai nodarbošanās. Ir tikai viens nosacījums – jābūt interesei par dabu un putniem. Un, kas ir pats labākais, putnus var vērot vienmēr un visur.

Ja sāksi vērot putnus, pats nemanīsi, ka, iegūstot zināšanas, kļūsi par labu putnu pazinēju un tavā ekipējumā būs ne tikai binoklis, bet arī vērtīgas grāmatas par putnu noteikšanu, putnu balsu ieraksti, speciāls apģērbs iešanai dabā, kur tu sev visapkārt saskatīsi un saklausīsi daudz vairāk nekā citi.

Un varbūt kādā brīdī putnošana kļūs par tavu dzīvesveidu, tu tos pazīsi tik labi, ka arī savu profesionālo izaugsmi saistīsi ar lidoņu izpēti. Putnu vērotājs, darot citas lietas, vienmēr pamanīs, saklausīs un, pats galvenais, pazīs putnus sev apkārt. Tas tāpēc, ka putnu cilvēks vienmēr, lai kur būtu un ko domātu un darītu, vienmēr būs ar putniem.

Dace Rukšāne,

žurnāla *Lilit* galvenā redaktore, rakstniece:

– Putnoju tāpēc, ka man tas ir vislabākais veids kā atpūsties, kā izgaņāt muļķības un pārgudrības no smadzenēm, kā pārpulē nesažmiegties no jauna, kā nenomest brīvo laiku zemē. Putnu vērošana ir ļoti savdabīga saruna pašam ar sevi: no vienas puses, tu ļauj kokiem, ūdenim, vējam, smiltīm maigi izslaucīt no sevis ikdienības gružus, ļauj dabas ritmam noregulēt saskrieto sirdi un satraukto prātu.

No otras puses, ik putns, kas uzrodas šajā harmoniskajā plašumā, tevi izrauj no laiskās miegainības, kas mēdz uzplīties, kad pārāk atslābinies. Miers un pārsteigums vienlaikus. Klusa elpa un adrenalīns. Atslābuši plecu muskuļi un modrs prāts. Turklāt tas neprasa izcilu fizisko sagatavotību, putnus var vērot klusā vientulībā, var iesaistīt bērņus, vecākus un vecvecākus, to var darīt visu cauru gadu un jebkurā vietā – laukos, pilsētā, ārzemju ceļojumos, ejot uz veikalu, piknikā, pat pa mājas vai mašīnas logu. Nav vajadzīga arī speciāla izglītība un milzu finanses – visai ģimenei un pat draugu bariņam pietiks ar vienu ekipējuma komplektu.

Putnu vērošanā nepieciešamā optika

Pats svarīgākais instruments, kas nepieciešams putnu vērotājam, protams, ir binoklis. Tas dos iespēju putnu skatīt tuvināti, kas ir ļoti svarīgi, lai lidoni labāk varētu aplūkot un izpētīt daudzas būtiskas pazīmes – apspalvojuma krāsu, putna siluetu un izmērus, kā arī daudzas citas putna sugas noteikšanā svarīgas pazīmes.

Iegādājoties binokli, ir ļoti svarīgi ņemt vērā vairākus tā tehniskos parametrus. Svarīgākais binokļa sniegto novērošanas iespēju tehniskais raksturlielums ir palielinājums (pietuvinājums), kā arī ārējās lēcas diametrs milimetros un dzidrums, kas nosaka redzamā attēla kvalitāti, piemēram, 8x40.

Ko nozīmē šie skaitļi? Pirmais skaitlis vienmēr apzīmē binokļa palielinājumu, piemēram, ja pirmais skaitlis ir 8, tad binokļa palielinājums ir astoņkārtīgs. Jo lielāks pirmais skaitlis, jo lielāks būs palielinājums. Savukārt otrais skaitlis apzīmē ārējās lēcas diametru milimetros.

Visatbilstošākie binokļa parametri putnu vērošanai ir 8x40, 8x42, 10x40, 10x42, 10x50. Binokli, kura palielinājums ir lielāks par 10 reizēm, nav ieteicams pirkt, jo to būs grūtāk ilgstoši noturēt pie acīm. Turklāt ar tik lielu palielinājumu okulāros redzamais attēls nebūs vairs tik labi apskatāms cilvēka roku dabiskās (kaut nelielās) trīces dēļ vai vējainā laikā.

Binokļa izvēlē jāraugās, lai binokļa korpuss būtu hermētisks un tas būtu drošs pret mitrumu un triecieniem. No visa iepriekšminētā nevajag samulst, un putnu vērošanas sākumam pilnīgi noderēs arī lētāks binoklis, kam nebūs kāda no šiem parametriem.

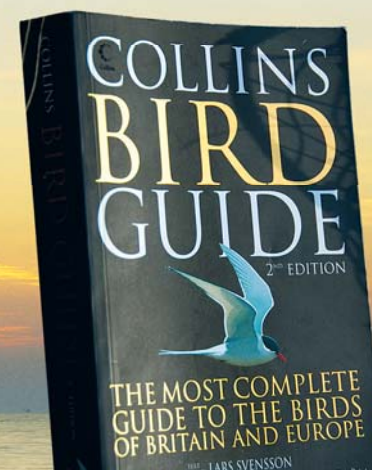

Pienāks brīdis, kad, vērojot putnus, sapratīsi, ka ar binokli vien nepietiek, ka dažkārt vajag kādu spēcīgāku optisku ierīci, piemēram, jūras putnu vērošanai. Tad tu sāksi domāt par teleskopa iegādi. Putnu vērošanai parasti lieto teleskopus ar 20 līdz 35 reižu palielinājumu. Iespējams iegādāties teleskopus ar *zoom* okulāru, kas dod iespēju putnu saskatīt, piemēram, 20 līdz 60 reižu palielinājumā. Iegādājoties teleskopu, jāraugās, lai tā ārējās lēcas diametrs nebūtu mazs, jo tā dēļ attēls būs tumšs un putns tajā slikti apskatāms. Visbiežāk izplatītais ārējās lēcas diametrs labiem putnu vērošanas teleskopiem ir 60 līdz 80 milimetri. Taču atceries – lai putnus labi saskatītu teleskopā, tas ir jāuzstāda uz statīva, lai lielā palielinājuma dēļ okulārā redzamais attēls būtu stabils.

Putnu noteikšanas literatūra

Daudzu sugu putni ir līdzīgi gan izmēru, gan apspalvojuma krāsas, gan uzvedības ziņā. Turklāt daudzām sugām apspalvojums atšķiras ne tikai dzimumu starpā, bet tas ir atšķirīgs arī atkarībā no putna vecuma vai gadalaika. Tāpēc, lai noteiktu, kādas sugas putnu redzi, tev būs nepieciešams labs putnu noteicējs – grāmata, kurā ir detalizēti putnu zīmējumi. Mammadaba iesaka iegādāties visā Eiropā pēdējos divpadsmit gados vispopulārāko putnu noteicēju **Collins Bird Guide: The Most Complete Guide to the Birds of Britain and Europe, 2nd ed.**, L. Svensson, K. Mullarney, D. Zetterstrom, London: HarperCollins, 2009, kurā apskatāmi visu Eiropā sastopamo un reti no citiem reģioniem iecelojošo putnu sugu zīmējumi dažādos spalvu tērpos atkarībā no dzimuma, vecuma un sezonas. Šis putnu noteicējs ir nopērkams arī Latvijas grāmatnīcās.

Ja aizrausies ar putnu vērošanu, tev noteikti būs vēlme savu ornitoloģisko bibliotēku papildināt ar citiem labiem putnu noteicējiem, piemēram, par plēsīgo putnu, jūras putnu, bridējputnu, kaiju un citu sugu grupu noteikšanu. Šīs grāmatas plašā klāstā pieejamas interneta veikalos www.bookdepository.co.uk, www.acblack.com, www.nhbs.com un citos.

Prasme pazīt putnu balsis

Labs putnu pazinējs var iet pa mežu, pļavu vai tumsā stāvēt ezera malā, un, lai pazītu putnu, viņam nevajadzēs katru aplūkot binokli. Lielu daļu spārņaiņu viņš pazīs pēc to dziesmām un saucieniem. Jāņem vērā arī apstākļi, ka daļai putnu ir slēpts dzīvesveids, tie dzīvo, piemēram, dziļi nendrājos vai ir aktīvi diennakts tumšajā daļā. Ieraudzīt tos gadās reti, taču pazīt var pēc dziesmām vai saucieniem. Turklāt vairāku sugu putni savstarpēji ir tik ļoti līdzīgi gan pēc izmēriem, gan apspalvojuma krāsas, ka tos daudz vieglāk ir pazīt pēc atšķirīgajām balsīm.

Tāpēc, jo ātrāk iemācīsies pazīt putnu balsis, jo vieglāk tev būs dabā pazīt daudz sugu putnus. Jau daudzus gadus Latvijas un Eiropas putnieceki putnu balsu apgūšanai izmanto četru kompaktdisku komplektu **Bird Songs and Calls of Britain and Europe, 2nd ed.**, *Jean-Claude Roche WildSounds, 2003 (reprint 2008)*.

Informācija par putniem internetā

Taču, ja šobrīd nevēlies atvēlēt naudu putnu noteikšanas literatūrai un balsu ierakstu iegādei, neraizējies – mūsdienās interneta dzīlēs iespējams atrast ļoti daudz attēlu faktiski visām putnu sugām, Latvijā sastopamajām jau nu noteikti. Ieej kaut vai *Google* meklētājā un attēlu sadaļā ieraksti tevi interesējošās sugas nosaukumu angļu vai latīņu valodā (putna zinātniskais nosaukums tiek rakstīts latīņu valodā, grāmatās tas parasti ir rakstīts slīprakstā). Tieši tāpat internetā ir daudz vietņu, kurās iespējams bez maksas klausīties visdažādāko putnu sugu dziesmas un saucienus. Ļoti daudz Latvijā sastopamo putnu attēlu, balsu ierakstu un citu noderīgu informāciju atradīsi Latvijas ornitofaunistikas mājaslapā www.putni.lv.

Lauka piezīmes

Kad iesi vērot putnus, Mammadaba tev iesaka veikt lauka piezīmes, ērtā kabatas formāta bločiņā atzīmējot novērotās putnu sugas un to skaitu. Noteikti arī jāatzīmē novērošanas vieta un datums. Kāpēc gan jāatzīmē pavisam parasti putni? Var gadīties, ka tieši tevis fiksētie dati lieti noderēs putnu pētniekiem, kas veic putnu izpēti un nodrošina to aizsardzību.

Pieaugot putnu pazišanas prasmēm, varēsi dot savu ieguldījumu Latvijas putnu izpētē un aizsardzībā, piedaloties un iesniedzot savus novērojumus un citus datus dažādos nozīmīgos putnu izpētes projektos.

Ko vilkt mugurā?

Putnu vērošana notiek brīvā dabā, bieži vien tālu prom no civilizācijas labumiem – telpām un autotransporta, tāpēc pirms izbraukšanas jāapdomā, ko vilkt mugurā. Noteikti jāiepazīstas ar laika apstākļu prognozēm. Pat ja pilsētā šķiet, ka ir silts, jāņem vērā, ka pie atklātiem ūdeņiem un laukos vējš bieži var būt daudz spēcīgāks un aukstāks. Atceries, ka arī vasarā temperatūra naktī var pazemināties zem nulles.

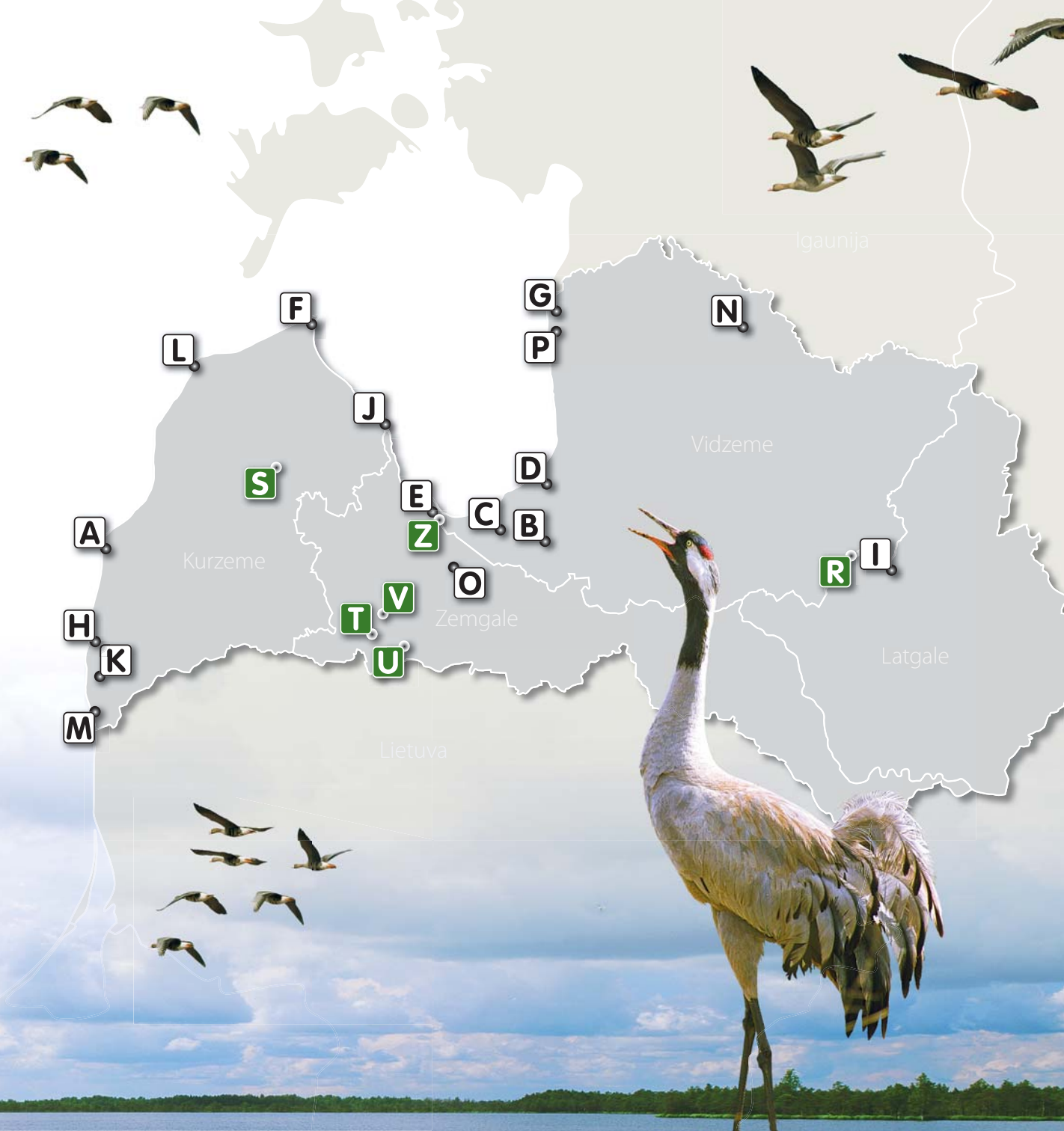
Dodoties vērot putnus, jālūko, lai apģērbs būtu silts, ērts, lai tas "elpotu", savukārt virsējai apģērba kārtai vēlams būt nokrišņus un vēju aizturošai. Ejot dabā, labāk uzvilkt vai paņemt līdzi kādu lieku apģērba gabalu, jo, ja būs karsti, to vienmēr varēs novilkt, bet, ja sāksi salt un nebūs ko papildus uzvilkt, putnošanu var nākties pārtraukt. Un, protams, zābaki – tiem jābūt ērtiem, siltiem un, ļoti vēlams, ūdensdrošiem, jo var nākties nostaigāt garus gabalus.

Populārākās putnu vērošanas vietas Latvijā

Putni ir visur un vienmēr, līdz ar to putnu vērošana iespējama ikvienā vietā, arī pilsētā. Taču ir vietas, kurās noteiktās sezonās dažādu apstākļu sakritības dēļ uzturas vai caurceļo ievērojami vairāk putnu nekā citās. Liela nozīme ir tam, kādas sugas putnus vēlies redzēt. Ja tie būs, piemēram, dzeņi, protams, ir jāiet mežā, ja bridējputni, zosveidīgie vai kajjas – tad jādodas uz mitrainēm vai jūras piekrasti.

Latvijā ir vairākas vietas, kas Latvijas putnu vērotāju vidū izpelnījušās īpašu uzmanību, jo tajās noteiktos gadalaikos sastopams krietni vairāk putnu nekā cituriet. Liela daļa šo vietu atrodas jūras piekrastē, kur pavasara un rudens migrācijā var novērot daudz sauszemes un ūdensputnu. Tāpat ievērināmi ir plašie lauki agrārā ainavā – tur atpūšas un barojas daudzu sugu caurceļojošie putni. Labas putnošanas vietas ir mitrāji un upju grīvas, kas bagātas daudziem dažādiem biotopiem, kā arī ostu iekšējie ūdeņi, moli un tamlīdzīgas vietas. Šeit minēta tikai daļa labu putnu vērošanas vietu. Interesanti, ka ļoti daudz dažādu retu sugu putnu bieži vien Latvijā novēroti šķietami pavisam "parastās" vietās.

A Akmensrags Rags, kas ietiecas tālu jūrā, laba vieta jūras putnu vērošanai, vislabāk apmeklēt ziemā, pavasarī un rudenī. Migrācijas laikā daudz caurceļojošo sauszemes putnu.

B Dārziņi Rīgā Daugavas ateka ar niedrāju krastos, kas pat ļoti aukstās ziemās neaizsalst, tās krastos – mazdārziņi. Vislabāk apmeklēt ziemā, kad neaizsalušajā ūdens daļā koncentrējas daudz ūdensputnu, savukārt mazdārziņos iespējams novērot ziemot palikušos sauszemes putnus.

C Jaunmārupes lauki Agrāra ainava – gan lauksaimniecībā izmantojami, gan aizauguši plaši lauki, kas pavasaros applūst. Laba vieta caurceļojošo pīļu, zosu, gulbju, bridējputnu, dziedātājputnu un plēsīgo putnu vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, taču daudz putnu iespējams novērot arī rudenī, vasarā.

D Kalngales – Ādažu lauki Agrāra ainava – gan lauksaimniecībā izmantojami, gan aizauguši plaši lauki, kas dažviet pavasaros applūst. Laba vieta caurceļojošo pīļu, zosu, gulbju, bridējputnu, dziedātājputnu un plēsīgo putnu vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, taču daudz putnu iespējams novērot arī rudenī un vasarā.

E Kaņieris Liels ezers, ļoti plaši niedrāji. Ezera dienvidaustrumu daļā ceļa posmā Lapmežciems–Antiņciems ir putnu vērošanas tornis. Laba vieta pīļu, zosu, gulbju, kaiju, zīriņu un citu ūdensputnu, kā arī ezera niedrājā un krastos ligzdojošo sauszemes putnu vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, vasarā un rudenī.

F Kolkasrags Viena no Eiropas mērogā izcilākajām un labākajām putnu vērošanas vietām pavasarī. Rags, kas ietiecas tālu jūrā, laba vieta ūdensputnu vērošanai, šeit sastopams daudz caurceļojošo bridējputnu, dziedātājputnu, plēsīgo un citu putnu. Vislabāk apmeklēt pavasarī, taču šī vieta ir interesanta visa gada garumā.

G Kuiviži – Ainaži Jūra robežojas ar plašiem niedrājiem, niedrājos lielākas un mazākas lagūnas, pie zema ūdens līmeņa veidojas plašas smilšu sēres. Vislabāk apmeklēt pavasarī, vasarā un rudenī, var novērot daudzas bridējputnu, pīļu, kaiju, zīriņu sugas, kā arī sauszemes putnus.

H Liepāja Labākās putnu vērošanas vietas Liepājā ir Dienvidu mols, Ziemeļu mols, Liepājas osta un tās apkārtnē, Golodova dambis Liepājas ezerā. Šajā pilsētā vērtīgi putnu novērojumi iespējami visa gada garumā, taču pavasarī un rudens ir labākais laiks, kad Liepāju apmeklēt putnu vērošanas nolūkā. Labākā vieta Latvijā, kur vērot putnus ziemā.

I Lubāna ezeram piegulošie zivju diķi Latvijas lielākais ezers, kas kopā ar Kvāpānu, Īdeņas, Nagļu un Zvejsalas/Ļodānu zivju diķiem veido Latvijas lielāko mitrāju kompleksu. Laba vieta pīļu, zosu, gulbju, kaiju, zīriņu un citu ūdensputnu, kā arī ezera niedrājā un krastos ligzdojošo sauszemes putnu, tostarp plēsīgo putnu, vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, vasarā un rudenī.

J Mērsrags Rags, kas ietiecas jūrā, jūras piekraste, vietām sliktākas, pie zema ūdens līmeņa veidojas plašas smilšu sēres, liedagā niedrājs. Vislabāk apmeklēt pavasarī un vasaras otrajā pusē, var novērot daudzas bridējputnu, pīļu, kaiju, zīriņu sugas, kā arī sauszemes putnus.

K Nīcas lauki Agrāra ainava – gan lauksaimniecībā izmantojami, gan aizauguši plaši lauki, kas pavasaros applūst. Laba vieta caurceļojošo pīļu, zosu, gulbju, bridējputnu, dziedātājputnu un plēsīgo putnu vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, taču daudz putnu iespējams novērot arī rudenī.

L Ovišrags Rags, kas ietiecas tālu jūrā, laba vieta jūras putnu vērošanai, vislabāk apmeklēt ziemā, pavasarī un rudenī. Migrācijas laikā daudz caurceļojošo sauszemes putnu.

M Pape Pape ir viena no izcilākajām vietām Latvijas putnu vērošanai rudenī, jo daudzu sugu putni lielā skaitā koncentrējas šaurā zemes strēlē starp Baltijas jūru un Papes ezeru. Papē ir iespēja novērot daudzu sugu dziedātājputnus, plēsīgos putnus, bridējputnus, jūras putnus un citus. Der apmeklēt arī Papes kanāla ieteku jūrā.

N Sedas purvs Plašs augstais sūnu purvs, kurā notiek kūdras izstrāde. Purva ziemeļrietumos izstrādātā daļa uzpludināta un veido diķu kompleksu, kas ir laba vieta pīļu, zosu, zīriņu, gulbju un citu ūdensputnu, kā arī dziedātājputnu vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, taču daudz putnu iespējams novērot arī vasarā un rudenī.

O Svētes lejtece Agrāra ainava – plaši lauki, pavasaros lielas teritorijas applūst. Laba vieta caurceļojošo pīļu, zosu, gulbju, bridējputnu, dziedātājputnu un plēsīgo putnu vērošanai. Vislabāk apmeklēt pavasarī, taču daudz putnu var novērot arī rudenī.

P Vitrupe – Salacgrīva Jūra robežojas ar plašiem niedrājiem, niedrājos lielākas un mazākas lagūnas, pie zema ūdens limeņa veidojas plašas smilšu sēres. Vislabāk apmeklēt pavasarī, vasarā un rudenī, var novērot daudzas bridējputnu, pīļu, kaiju, zīriņu sugas, kā arī sauszemes putnus.

Noteikti jāņem vērā, ka daudzām no šīm lieliskajām putnu vērošanas vietām ir noteikts īpaši aizsargājamas dabas teritorijas statuss, tāpēc dažas cilvēku aktivitātes var būt ierobežotas, piemēram, pārvietošanās autotransportā u.tml. Pirms dodies uz kādu putnu vērošanas vietu, noskaidro, vai šai teritorijai ir aizsardzības statuss.

Vairākās vietās Latvijā ir uzbūvēti putnu vērošanas torņi, kas dod iespēju apskatīt plašākas teritorijas un redzēt vairāk putnu. Tomēr, pirms kāpt tornī, pārliecinies, vai tas ir drošs, jo pašlaik vairāki torņi ir avārijas stāvoklī. Tāpat der atcerēties, ka dažkārt torņos zem jumta sev pūzni mēdz ierīkot sirseņi (tautas valodā – irši). Ja pamani, ka tornī ir putna ligzda, dodies prom un ļauj putnu vecākiem izbarot savus mazuļus.

Apmešanās vietas

Ja vēlies doties ilgākā putnu vērošanas braucienā, Mammadaba tev piedāvā apmesties viesu mājās.

R Konferenču un tūrisma centrs "Ezernieki"

"Ezernieki" atrodas gleznainā Salas ezera krastā. Atpūtas kompleksā iespējams peldēties, sauļoties, vizināties ar laivu vai ūdensvelosipēdu, spēlēt volejbolu, basketbolu, futbolu, pārnakšņot lielajā viesu namā vai ģimenes mājā, izmantot kempinga priekšrocības vai uzcelt telti apgaismotā telšu vietā.

Indrānu pagasts, Lubānas novads, tālruni 26671421, 27840643, 26666090, e-pasts d.stradina@lvm.lv.

S Tūrisma un atpūtas centrs "Spāre"

"Spārē", kas atrodas skaistā, klusā vietā Gulbju ezera krastā, iespējams pārnakšņot lielajā viesu mājā vai kādā no četrām ģimenes mājām, var izmantot kempinga piedāvātās iespējas vai uzcelt savu telti. Atpūtnieku rīcībā laivas un ūdensvelosipēds. "Dumbri", Ķībuļu pagasts, Talsu novads, tālrunis 26669099, e-pasts m.jaunvalks@lvm.lv.

Putnu vērošana no laivas

Ūdensputnus un ūdeņu tuvumā mītošos putnus var vērot arī no laivas.

Laivu braukšanai pa ezeru tu atradīsi vairākās Mammadaba laivu bāzēs.

T Tērvetes ūdenskrātuve

Putnu vērotāju rīcībā desmit laivas un ūdensvelosipēds, astoņas atpūtas mājiņas, galdi, soli un ugunsкура vieta.

Tērvetes pagasts, Tērvetes novads, tālrunis 26115333.

U Lielauces ezera laivu bāze

Pie Lielauces ezera var sastapt vismaz 21 Latvijas īpaši aizsargājamo putnu sugu.

Tos var vērot no torņa vai kādā no 16 ezera laivu bāzes laivām.

Lielauces pagasts, Auces novads, tālrunis 26556771.

V Zebrus ezera laivu bāze

Zebrus ezera apkārtnē ir putnu vērotāju paradīze. Putnus var vērot no torņa, var laivu bāzē noīrēt kādu no 16 laivām. Naktsmitnei tiek piedāvātas septiņas koka mājiņas.

Bikstu pagasts, Dobeles novads, tālrunis 29252368.

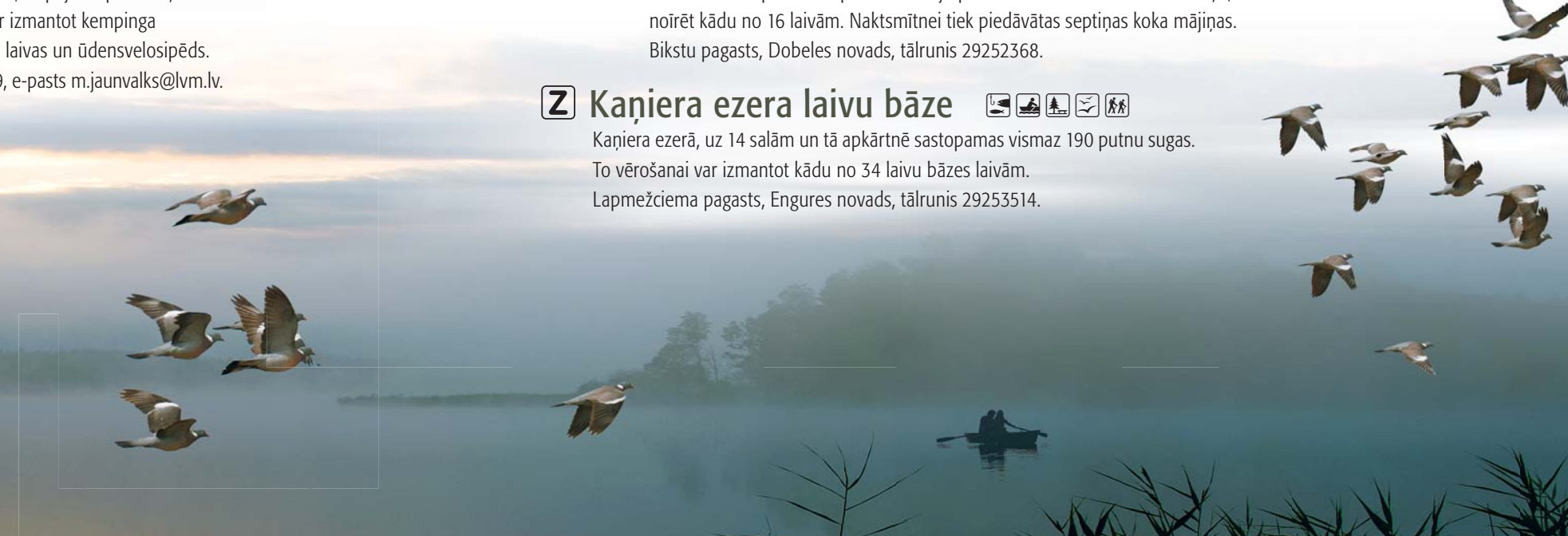
Z Kaņiera ezera laivu bāze

Kaņiera ezerā, uz 14 salām un tā apkārtnē sastopamas vismaz 190 putnu sugas.

To vērošanai var izmantot kādu no 34 laivu bāzes laivām.

Lapmežciema pagasts, Engures novads, tālrunis 29253514.

The background of the page is a photograph of a sunset sky. The sky is filled with soft, orange and yellow light from the setting sun, with some clouds catching the light. In the upper part of the sky, three white birds are flying. In the lower part, the silhouettes of a person holding a large bird (possibly a crane or heron) and a smaller child standing next to it are visible against the horizon. The overall mood is peaceful and natural.

Vienmēr ievēro!

Esi saudzīgs pret dabu! Vēro dabu, bet neiejaucies tās norisēs. Esi piesardzīgs putnu ligzdošanas vietās – neej klāt ligzdām, neaiztiek olas un putnu mazuļus. Netraucē caurceļojošos putnus to atpūtas, barošanās un nakšņošanas vietās. Nepiesārņo dabu, tā ir ikdienas dzīves vide daudzām dzīvām radībām.

2011 ©Mammadaba, 2011 ©Latvijas Putnu fonds
Tekstu sagatavojis Kaspars Funts, teksta sagatavošanā konsultējuši Kārlis Millers, Ivars Bredīks.
Fotoattēlu autori – Andris Eglītis, Kārlis Millers, Ivars Bredīks, Kaspars Funts.